

HARBIY XIZMATCHILAR IJTIMOIIY HIMOYASINING FAOL SHAKLLARI VA MEXANIZMLARI

Hashimova Gulsina Ismoyilovna

Farg'ona davlat universiteti Milliy g'oya kafedrası dotsenti email:ismoilovnagulihonim@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Qurolli Kuchlari tizimidagi harbiy ijtimoiy ish, harbiy madaniyat, ularning mazmun - mohiyati, harbiy xizmatchilarni tarbiyalashdagi ahamiyati hamda harbiy madaniyatning mamlakat va millat mustaqilligida o'rniga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: harbiy qadriyatlar, harbiy ijtimoiy ish, harbiy madaniyat, harbiy marosim, harbiy do'stlik, ijtimoiy masala.

Jahonda global miqyosda shiddatli o'zgarishlar yuz berayotgan, xalqaro maydonda kuchlarning yangi nisbati shakllanayotgan bir sharoitda yangi tahlikalar paydo bo'lmoqda, bu holat dunyo mamlakatlarini yuzaga kelayotgan muammolarga munosib yechim topish, siyosiy va iqtisodiy strategiyalarni yangilashga majbur qilmoqda. Insoniyat duch kelayotgan ko'plab muammolarni, mamlakatda tinchlik, xavfsizlikni ta'minlash, ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish, iqlim o'zgarishining salbiy ta'sirini kamaytirish, pandemiya va boshqa tabiiy ofatlar bilan kurashish kabi muammolarni hal etish jarayonlariga armiyani faol jalb qilishni talab etmoqda. Shundan kelib chiqib, har bir mamlakat o'zining harbiy ijtimoiy sohasini, ham ma'naviy, ham iqtisodiy jihatdan rivojlantirishga alohida e'tibor qaratib, mamlakat xarajatlarining asosiy qismini shu sohaga yo'naltirmoqda.

Dunyoda mamlakat mudofaasining asosiy ko'rsatkichi haqiqiy vatanparvar, ma'nan yetuk, tajribasi va bilimni Vatanga baxshida etuvchi avlodni shakllantirish, davlat boshqaruvining yuksak samaradorligi, harbiy sanoatning to'g'ri strategiyasi, zamonaviy qurol va texnikalar ishlab chiqarish bilan izohlanadi. Hozirgi sharoitdan kelib chiqib, barcha mamlakatlar harbiy sohani rivojlantirishning zamonaviy mexanizmlarini ishlab chiqishga katta e'tibor qaratmoqda.

Bugungi kunda jamiyatda dolzarb va muhim ahamiyatga ega muammolardan biri samarali ijtimoiy himoya va aholining turli qatlamlarini, shuningdek, harbiy xizmatchilar va ularning oila a'zolarini qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy ishni rivojlantirish masalasidir. Buni muvaffaqiyatli hal etish uchun faoliyatning turli sohalaridagi mutaxassislar, jumladan, ijtimoiy masalalarning turli nazariyalari hamda hal qilish usullarini egallagan professional ijtimoiy ishchilar kuchlarini birlashtirish zarur.

Harbiy madaniyat, shuningdek, harbiy ijtimoiy ish qo'shinlarning jangovar faoliyatini ma'naviy va psixologik qo'llab-quvvatlashning eng muhim tarkibiy qismi bo'lib, Qurolli Kuchlarning ijtimoiy-huquqiy rejimini ta'minlashga qaratilgan tashkiliy, huquqiy va tarbiyaviy chora-tadbirlar tizimidir. Harbiy ijtimoiy ish harbiy xizmatchilarning qonuniy huquqlarini himoya qilishga, ularning ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishga, munosib ijtimoiy-huquqiy maqom va ijtimoiy-psixologik farovonlikni ta'minlashga qaratilgan. Bu vazifalarning hal etilishi harbiy xizmatchilarning fidokorona harbiy mehnatga psixologik tayyorgarligini ta'minlashning muhim shartidir [Konsepsiya.1.18.].

Qurolli Kuchlarda tashkil etilgan harbiy ijtimoiy ish quyidagi masalalarni qamrab oladi:

- harbiy xizmatchilarning o'z funksional majburiyatlarini to'liq bajarishi va amalga oshirish uchun ijtimoiy-huquqiy shart-sharoitlarni yaratish;

- shaxsiy tarkibga tinchlik va urush davridagi qonunlar, askarlarning huquq va majburiyatlarini tushuntirish, harbiy ijtimoiy normalar va ularning majburiyatlarini bajarish uchun shaxsiy javobgarlik tuyg'usini shakllantirish, ijtimoiy adolat tamoyilini amalga oshirishda zarur yordam va huquqiy himoyani ta'minlashdan iborat.

Qo'mondonlik, tashkilotchilik, huquq-tartibot va harbiy intizom birligini mustahkamlash, ayniqsa, jangovar vazifalarni hal qilish jarayonida ijtimoiy ishchi, harbiy xizmatchilar va ularning oilalarini ijtimoiylashtirish, o'zgaruvchan xizmat sharoitlariga moslashish bilan shug'ullanadi. Ijtimoiy ishchi harbiy xizmatchilar va ularning oilalari ehtiyojlariga muvofiq ijtimoiy muhitni o'zgartirishga hissa qo'shadi, shuningdek, harbiy xizmatchi va uning faoliyati ijtimoiy muhiti o'rtasidagi munosabatlarni, madaniyatini tartibga soladi[Harbiy ensiklopediya.2.34].

Harbiy ijtimoiy ish, harbiy madaniyat ijtimoiy-iqtisodiy asoslari to'g'risida tushunchaga ega bo'lish, amaliy ijtimoiy ishning ilmiy maktablari va nazariy modellari to'g'risida bilish imkonini beribgina qolmay, harbiy xizmatchilar va ularning oilalarini ijtimoiy himoyalash tizmi, xodimlarining bu faoliyat sohasidagi tasavvurlarini kengaytirish, ijtimoiy ishning harbiy amaliyotini kelgusida rivojlanish istiqbollari aniqlash imkonini ham beradi. Bugungi kunda hayotning o'zi ijtimoiy texnologiyalarni, ijtimoiy ishni tashkil etish va amalga oshirishda tushunarli va aniq usullarni ishlab chiqishni talab qilmoqda. Jahon tajribasi shundan dalolat beradiki, ko'pgina mamlakatlarda ijtimoiy xodimlar faoliyati, harbiy xizmatchilarni ma'naviy salohiyatini hisobga olmasdan ijtimoiy taraqqiyot dasturlari, davlatning harbiy ijtimoiy siyosati amalga oshmaydi [Grebekov V. N.3.87.]. Ma'naviyat esa jamiyat taraqqiyoti, millat kamoloti va shaxs barkamolligini belgilab beruvchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Chunki ma'naviyat rivojlangandagina jamiyatda iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy barqarorlik vujudga keladi, mamlakat va millat taraqqiy etadi. Bu o'z navbatida shaxsning barkamol rivojlanishi uchun zarur bo'lgan zamin bo'lib xizmat qiladi. Bugungi kunda Vatan himoyasi sharaflari va muqaddas burch ekanini, milliy armiyamiz bilan fahrlanish, davlat xavfsizligini himoya qilish uchun mas'uliyat tuyg'usini chuqur singdirish, dunyoda va yon-atrofimizda sodir bo'layotgan globallashuv jarayonlariga nisbatan ularda ongli munosabat, faol hayotiy pozitsiyasini shakllantirish, fidoyilik tuyg'ularini oshirish muhim vazifa bo'lib turibdi. Chunki bugun jahon maydonida ma'naviy salohiyat, aql-zakovat musobaqasi, insonlar qalbi va ongiga hukmron bo'lish uchun keskin kurashlar avj pallaga kirgan Tabiiyki, hech qaysi davlat, hech qaysi jamiyat bu jarayondan chetda emas. Hozirgi paytda xalqaro hayot, kishilik taraqqiyoti shunday bosqichga chiqdiki, endi unda harbiy qudrat emas, balki intellektual salohiyat, aql-idrok, fikr hal qiluvchi ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa, aqliy qudratning jismoniy kuchdan ustunlikka erishganidan, endi muammo va ziddiyatlarga qarshi qurol-yarog' bilan emas, balki fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya bilan kurashishga, eng asosiysi, milliy ma'naviyatni asrab qolishga e'tiborni kuchaytirish lozimligidan dalolatdir. Mana shunday tahlilali davrda harbiy xizmatchilarning xushyorligini oshirish, ularda mustahkam iroda,

hayotiy va professional ko'nikmalarni, ichki va tashqi tahdidlarga qarshi immunitetni mustahkamlash, buning uchun esa, qo'shinlarda sog'lom ma'naviy-axloqiy muhitni qaror toptirish, tarbiyaviy va ta'limiy ishlar samaradorligini va ta'sirchanligini oshirish har qachongidan ham muhimdir. [Konsepsiya.1.18]. Yuqoridagi fikrlar, bugungi kunda harbiy xizmatchilarga ijtimoiy xizmat ko'rsatishni yuksak darajaga olib chiqish, shuningdek, Qurolli Kuchlarimizdagi ijtimoiy ishni, madaniyatini, harbiy an'analarini o'rganish va tahlil qilishning vaqti kelganligidan dalolatdir.

Harbiy an'analar – bu mustahkam ijtimoiy munosabatlar ko'rinishida, o'ziga xos shakllar bilan askarlarning axloqiy qoidalari va me'yorlari, ularni ma'naviy qadriyatlari, axloqiy tarbiyalari va urf-odatlarini, o'quv, urush masalalarini avloddan avlodga yetkazib berilishidir [Inoyatov I.Yu.4.56.]. Harbiy an'analarda ham har bir avlod o'zidan oldin bo'lgan harbiy mehnat va jamoat faoliyati jarayonida an'analarga xos muayyan harbiyaxloqiy xislatlarni o'zlashtiradi. O'z navbatida harbiy an'analarning ahamiyati harbiy madaniyat vazifalari orqali aniqlanadi, chunki askarlar harbiy jamoa faoliyatida tarbiyalanadilar. Davlatimizning harbiy madaniyati tarkibida shunday jangovar va mehnat an'analari ham borki, ular jamoatchilik va madaniy munosabatlarni rivojlantirishga, yosh avlodni bu shonli an'analarga sadoqat ruhida tarbiyalashga imkon yaratadi. Shuni alohida aytish mumkinki, harbiy an'analar o'zgaruvchan bo'lib, ular hech qachon abadiy bo'lmaydi. Ular ma'lum bir tarixiy sharoitlarda vujudga kelib, rivojlanib boradi [Hoshimova, G. I.6.5]. Bu sharoitlarni o'zgarishi yoki yo'qolishi o'z navbatida an'analarni ham o'zgarishiga yoki yo'qolib ketishiga olib keladi. Bunday vaziyatda ular o'rniga boshqa, ba'zan mazmun jihatdan umuman qarama qarshi bo'lgan an'analar kelishi mumkin. Harbiy an'analarning shakllanishi turli davlatlarda har xil kechishi mumkin. Bu har bir davlatning boshqalardan farqli o'laroq, faqat o'ziga xos bo'lgan tarixiy rivojlanish yo'liga, o'z urf-odatlarini va turmush tarziga ega ekanligi bilan belgilanadi. Biroq harbiy an'analarning xususiyati va ularning yo'nalishi har doim ijtimoiy-siyosiy tuzumga bog'liq bo'ladi [Ismoyilovna, H. G.8.11.]. Yozuvchi A.Platonov yozganidek, "O'z zobitini sevmagan askar – yetim, yetim esa – yomon askar. Zobit o'zining haqiqiy insoniy va harbiy sifatleri bilan askarlarni muhabbatiga loyiq bo'lishi kerak". Harbiy urf-odat va an'analardan tarbiya jarayonida keng foydalanish mumkin. Chunki, urf-odat va an'analar orqali yetkaziladigan axborot doimo hayajonga soladigan va taassurot hosil qiladigan shaklga ega bo'ladi, bu esa undan barcha bahramand bo'lishini ta'minlaydi, Vatanga bo'lgan muhabbatni va xizmatga bo'lgan ixlosni oshirish imkonini beradi.

Demak, harbiy urf-odat va marosimlar zahirida insonni shakllantirish jarayoni, milliy mentalitetga ega, hayotini o'ziga xos tarzda tashkil etuvchi muayyan toifadagi shaxsni kamol toptirish maqsadi yotadi. O'zbekiston ijtimoiy madaniyatida harbiy madaniyatning asosi bo'lgan an'analar harbiy nuqtai nazardan juda muhim o'rin egallaydi. Harbiy madaniyatning mamlakat va millat mustaqilligida ham o'zni beqiyos bo'lib, harbiy madaniyat jamiyat va mamlakatdagi har bir fuqaroning milliy hayot tarzi, davlatning qurolli himoyasini tashkillashtirishdagi o'rnini kuchaytiradi.

Harbiy madaniyat barcha davlat organlarining, jamoat tashkilotlarining, ommaviy ma'lumot markazlarining ishiga katta yordam beradi.

Harbiylarning va xalqni vatanparvarlik ruhida tarbiyalaydi.

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tizimida ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish Konsepsiyasi. – Toshkent: 2018 yil 4 avgust.
2. Harbiy ensiklopediya. 8 jild. – M.: Harbiy nashriyot, 2004. – B. 34.
3. Grebenkov V. N. Tendensii evolyusii voennoy kul'tury sovremennogo rossiyskogo obshchestva. – M.: Progress, 2006. – S. 87.
4. Inoyatov I.Yu. Harbiy xizmatning ma'naviy va huquqiy asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2012. – B. 56.